

Bewustwo(o)rding

Chronostijd en Kairosmomenten

door René Berends

Leraren discussiëren momenteel veel over de nieuwe cao. De inzet van de bonden om de werkdruk te verminderen, lijkt namelijk averechts uit te werken. Problemen worden ervaren bij het verdelen van taken en het vaststellen van werktijden, maar vooral bij het verschil tussen beleefde en feitelijke tijd

Dat onderscheid kennen de oude Grieken al.

Zij hadden er zelfs twee goden voor: Chronos en Kairos. Samen vormen zij de twee gezichten van de tijd en daardoor kunnen zij niet onafhankelijk van elkaar beschouwd worden, ook nu niet bij de discussies over taakbelasting en werkdruk.

Chronos, altijd afgebeeld als een oude man met een lange baard en met in zijn hand een zandloper, telt de uren, minuten en seconden. Hij tikt de kwantitatief meetbare kloktijd onverstoort weg. Chronos brengt chronologie,

orde en structuur en is in onze tijd in toenemende mate een economische tijd geworden, die mensen in staat stelt om afspraken te maken, agenda's bij te houden, uren te verantwoorden. Maar Chronostijd is een homogene, statische en lege tijd. Hij houdt geen rekening met omstandigheden of met de tijd die al verstreken is en doet geen recht aan het veranderlijke karakter van de wereld noch aan de subjectieve beleving van tijd. Een uur kan immers naar gelang onze stemming, leeftijd of bezigheid voortkruipen of voortrazen, versnellen of vertragen. Op Chronos' zandloper is elk uur altijd gelijk elk ander uur.

Kairos is bij de oude Grieken de god van de gelegenheid, het 'momentum'. Hij staat voor een meer subjectieve, creatieve en vooral diepzinniger benadering van tijd. Kairos, de rebelse kleinzoon van Chronos, is jong, sterk en gespierd. Hij weegt met zijn weegschaal de immer veranderende omstandigheden af om op beslissende momenten kansen te grijpen, toe te slaan en te handelen. Kairos staat voor de tijd die ertoe doet, de tijd die kansen biedt en die voor doorbraken zorgt. Kairos gaat over 'timing', over geconcentreerd en alert gelegenheden benutten. Hij vertegenwoordigt bevlogenheid, de vluchtige momenten van schoonheid, inzicht en daadkracht die het leven zo bijzonder maken en waarop het denken andere wendingen kan nemen.

Waar Chronos staat voor continuïteit, is Kairos de tijdelijke, onverwachte en verrassende onderbreking daarvan. Niet de voorspelbare sleur, maar het onverwachte, de begeestering. Kairos is niet opgejaagd worden door Chronos, maar loskomen van de tijd, het zelfs vergeten van en je verliezen in de tijd. Kairos opent een tijdsdimensie die niet alleen weldadiger, want voller en ruimer aanvoelt, maar je ook nieuwe mogelijkheden voor ogen tovert. Van Kairos word je niet moe. Hij geeft juist energie en de ervaring van menselijk geluk.

Chronos en Kairos geven ons een dubbel zicht op de tijd en kunnen ons denken over tijd, dat steeds eenzijdiger op de economische kloktijd is gebaseerd, helpen verruimen en verdiepen. Discussies over taken, werktijden en werkdruk gaan namelijk altijd over het spanningsveld tussen Chronos en Kairos. Het noodgedwongen tellen van objectieve tijd en het registreren van het werk dat daarin gedaan moet worden, maakt van alle leraren een meester Pennewip, die lesgevend en registrerend hun tijd uit zitten. En dat is niet waar de meeste leraren gelukkig van worden. Die snakken naar wat meer Kairos, ook in de discussies over de nieuwe cao.

Kairos afgebeeld boven de ingang van het voormalige Gymnasium aan de Nieuwe Markt te Deventer

